

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΣΤΟΝ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΑΝΘΡΩΠΟ

ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΝΤΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Κ. ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΠΑΛΛΑΝΤΙΟΥ

Ἀναλαμβάνοντας σήμερα τὴν Προεδρία τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, εἶναι φυσικὸ νὰ αισθάνομαι περισσότερο ἀπὸ ποτὲ στοὺς ἀσθενεῖς ὤμους μου τὸ βᾶρος τῶν νέων μου καθηκόντων στὸ ἀνώτατο πνευματικὸ ἴδρυμα τῆς χώρας. Κατὰ τὴν ἐπίσημη ἀπὸ τὴν ὥρα ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τὶς θερμῆς μου εὐχαριστίες καὶ τὴ βαθειὰ μου συγκίνηση πρὸς ὄλους τοὺς διαπρεπεῖς, σεβαστοὺς καὶ ἀγαπητοὺς μου συναδέλφους, πὸν μὲ τὴν τιμητικὴν τοὺς ψῆφο μὲ ὥρισαν ὡς ἐπικεφαλῆς τῶν ὑπευθύνων γιὰ τὴν λειτουργία τῆς Ἀκαδημίας κατὰ τὸ 1983.

Παρακαλῶ τὸν Θεὸ νὰ μὲ βοηθήσει νὰ φανῶ ἀντάξιος τῶν προσδοκιῶν τῶν κυρίων συναδέλφων, πὸν εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ μὲ στηρίξουν γερὰ μὲ τὴ σοφία καὶ τὴν πείρα πὸν διαθέτουν στὴ θέση πὸν μοῦ ὥρισαν νὰ σταθῶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος. Τοὺς εὐχαριστῶ καὶ πάλι θερμότατα γιὰ τὴν εὐμένεια τῆς ψήφου τους. Θὰ ἦταν παράλειψη ἂν καὶ ἀπὸ τὴν ἔδρα αὐτὴ δὲν ἐξέφραζα τὶς εὐχαριστίες μου πρὸς τὸν ἀπερχόμενον Πρόεδρο, συνάδελφο κ. Περικλῆ Θεοχάρη. Ἡ θετικότητα τῶν πάσης φύσεως ἐνεργειῶν του, ὁ σαφὴς προσανατολισμὸς τῶν σκέψεών του, ἡ καθαρότης τῶν προθέσεών του καὶ τὸ στιβαρὸ χέρι, μὲ τὸ ὁποῖο ἐκράτησε τὸ πηδάλιο τῆς διοικήσεως τοῦ ιδρύματος κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος πολλὰ μὲ ἐδίδαξαν, γιὰ τὰ ὁποῖα μόνον εὐχαριστίες θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ τοῦ ἀπευθύνω. Εὐχαριστίες ἐπίσης χρωστῶ στὸν Γεν. Γραμματέα, συνάδελφο κ. Κωνσταντῖνο Τρυπάνη καὶ τοὺς Γραμματεῖς ἐπὶ τῶν Πρακτικῶν καὶ τῶν Δημοσιευμάτων κυρίους Μανόλη Χατζηδάκη καὶ Ἰωάννη Ξαρθάκη, γιὰ τὴ γόνιμη συνεργασία μας κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἀντιπροεδρίας μου καὶ ἐκφράζω τὴν ἐλπίδα ὅτι καὶ κατὰ τὸ ἀρχόμενο ἔτος ἡ συνεργασία μας αὐτὴ θὰ εἶναι ἐξίσου ἀποδοτικὴ, πρὸς τὸ καλὸ τῶν ὑψηλῶν στόχων τῆς Ἀκαδημίας.

Σ' αὐτὸ ἰδιαίτερα θὰ συμβάλει ἡ παρουσία στὴ Σύγκλητο καὶ τὸ Προεδρεῖο τοῦ νέου Ἀντιπροέδρου τῆς Ἀκαδημίας, διαπρεποῦς συναδέλφου κυρίου Γεωργίου Μιχαηλίδη - Νουάρου, μὲ τὸν ὁποῖο εἶμαι περισσότερο ἀπὸ βέβαιος ὅτι θὰ συνεργασθοῦμε στενὰ στὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐθνικῶν τοῦ Προεδρείου καὶ γενικότερα τῆς Ἀκαδημίας.

Τέλος, πιστεύω ὅτι τὸ ἐπιστημονικὸ καὶ διοικητικὸ προσωπικὸ τῆς Ἀκαδημίας θὰ μοῦ παρασταθοῦν μὲ τὴ γνωστὴ προθυμία καὶ ἐργατικότητά τους, τόσο

για την συνέχιση και ανάπτυξη τοῦ ἔργου ποὺ ἐπιτελοῦν, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση νέων ἀναγκῶν ἢ ὑποχρεώσεων, ποὺ θὰ ἀναλάβει τυχὸν ἡ Ἀκαδημία στὸ ἄμεσο μέλλον.

* * *

Ἀποτελεῖ παράδοση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἀλλὰ καὶ εἶναι φυσικό, ὁ ἀναλαμβάνων νέος Πρόεδρος νὰ ἐκθέτει κατὰ τὴν πρώτη δημοσίᾳ συνεδρία της σὲ γενικὲς γραμμὲς τὶς σκέψεις ποὺ θὰ τὸν συνοδεύουν κατὰ τὴν διάρκεια τῆς θητείας του, ἀλλὰ καὶ τοὺς στόχους, ποὺ κατὰ τὴν γνώμη του θὰ ἦταν σκόπιμο νὰ σημάδεψει, γιὰ τὴν ἐπιτυχία ὑψηλῶν σκοπῶν, ποὺ μόνο ἡ Ἀκαδημία θὰ εἶχε τὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὸ ἀπαιτούμενο κῦρος νὰ ἐγκολπωθεῖ, νὰ συζητήσῃ, καὶ μὲ τὶς ἀποφάσεις της νὰ καθορίσῃ τὴν τελικὴ τους τύχη.

Ἡ εὐμένεια τῆς Ὀλομελείας ὥρισε κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἕναν ἐκπρόσωπο τῆς τέχνης νὰ διευθύνῃ τὶς συνεδρίες της.

Ἡ τέχνη καί, γενικότερα, ἡ πνευματικὴ δημιουργία, ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἐκφράσουν τὸ ἰδεῶδες τοῦ καλοῦ, ἀποτελοῦν ἕνα κύριο κλάδο τοῦ μεγάλου δέντρον, ποὺ λέγεται παιδεία στὴν εὐρύτατη ἔννοια. Ὑπάρχουν, βέβαια, ξεχωριστοὶ δρόμοι μεταξὺ τῶν σκοπῶν ποὺ ἐπιδιώκει ἡ παιδεία μὲ τὴν γνωστὴ καὶ καθιερωμένη ἔννοια, καὶ τῶν ἐπιδράσεων, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, ποὺ ἀσκεῖ ἡ τέχνη στὸν ἄνθρωπο. Λέγω ἐπιδράσεων, γιατί ἡ τέχνη δὲν ἔχει σκοπὸ ὑπάρξεως καὶ εἰδικὴ ἀποστολὴ καὶ μάλιστα προκαθορισμένα, ὅπως ἔχει καὶ πρέπει νὰ ἔχει ἡ παιδεία. Ἀνεξάρτητα ὅμως πρὸς τὴν ὑπαρξὴ σκοποῦ ἢ ὄχι, παιδεία καὶ τέχνη εἶναι γεγονός ὅτι συμπλέουν εὐεργετώντας τὸν ἄνθρωπο στὸν πνευματικὸ, ἠθικὸ καὶ ψυχικὸ του κόσμον. Μὲ τὴν τοποθέτησιν αὐτῆ ὡς ἔνασμα, ἐπιθυμῶ νὰ διατυπώσω σήμερον σκέψεις, ποὺ ἡ τυχὸν ἀγαθὴ ἀπήχησιν ποὺ θὰ εὕρισκαν στὸν πνευματικὸ μας κόσμον, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἀκαδημίας, θὰ τὶς μετέβαλλε σὲ οὐσιαστικὰς προτάσεις γιὰ τὴν ἀνάληψιν ἑνὸς ἀγῶνα, ποὺ μὲ τὴν πάροδον τῶν χρόνων φαίνεται ὅλο καὶ πιὸ ἐπιτακτικὸς καὶ ἀναγκαῖος. Μιᾶς προσπάθειας ποὺ θὰ ἦταν σωστὸ ν' ἀναληφθεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ, ἂν θέλετε, ἡ Ἑλλάδα θὰ εἶχε χρέος, κατὰ τὴν γνώμην μου, ν' ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν γιὰ τὴν μετουσίωσιν τῆς σκέψης σὲ πράξιν. Πολλὰ φορὲς, ἡ παράλειψιν τῆς καλῆς ἢ καὶ τῆς σωστῆς πράξεως, μπορεῖ νὰ ἀποβαίνει μεγαλύτερον σφάλμα, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴν τέλεσιν μιᾶς ἄλλης, λιγότερον καλῆς ἢ ἄστοχης πράξεως. Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, προχωρῶ στὴν διατύπωσιν τῶν σκέψεων, ποὺ μὲ συνέχουν ὅλο καὶ περισσότερον μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.

* * *

Ἄν οἱ ἀντιθέσεις καὶ οἱ ἀμφισβητήσεις εἶναι βέβαιο πὼς ἀποτελοῦν τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ἐποχῆς μας, ἄλλο τόσο βέβαιο εἶναι πὼς ὁ

σημερινός άνθρωπος, είτε ομαδικά ή άτομικά λαμβανόμενος, πολύ λίγο ή τίποτε κάνει για ν' αποτρέψει τὰ δολέθρια αποτελέσματα τῆς τακτικῆς του αὐτῆς. Τὸ χειρότερο εἶναι πὼς δὲν τὰ φαντάζεται πιά τώρα ὡς μέλλουσα μοιραία συνέπεια, ἀλλὰ ἔχει ἀρχίσει νὰ τὰ ζεῖ ἐδῶ καὶ μερικὲς δεκαετίες. Καὶ ἀκόμα χειρότερο, νὰ τὰ ζεῖ συνεχῶς ἐπιδεινούμενα, ὄλο καὶ πιὸ ἀσφνκτικὰ γι' αὐτὸν μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου.

Ζοῦμε σὲ χρόνια δύσκολα. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀπὸ καιρὸ ἀρχίσει νὰ κατέχεται ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς ἀβεβαιότητος σὲ κάθε τομέα τῆς ζωῆς του. Ἡ ἔννοια τῆς φθορᾶς ὀρθώνεται κάθε μέρα ἐφιαλτικὰ ἐμπρὸς του, μὲ κυρίαρχο θῦμα τὸν ἴδιο. Ἀλλὰ καὶ στὰ ἀφηρημένα στοιχεῖα, ὅπως εἶναι οἱ ἔννοιες, πὸν κάποτε ἔστηνε ὡς ἰδανικὰ μπροστὰ του ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ τρέχει νὰ τὶς φθάσει καὶ κεῖνες πάντα ν' ἀπομακρύνονται, ἐξασφαλίζοντάς του ἔτσι μὲ τὴν συνεχῆ προσπάθεια τὴν πρόοδο, καὶ ἐδῶ ἀκόμα ἡ φθορὰ ἔχει γίνεи καὶ συνεχίζεται μὲ ἀνάλογο ρυθμὸ. Ἡ γρανιτένια πρώτη ὕλη τῶν μεγάλων ἠθικῶν ἐννοιῶν πλαστικοποιήθηκε ἢ καὶ ἐλαστικοποιήθηκε, λὲς μὲ τὴν πρόοδο τῆς βιομηχανίας. Ἡ χαλάρωση αὐτή, ὡς τὴν ρευστοποίησίν των, κάνει ὥστε οἱ ὑψηλὲς ἔννοιες νὰ κυλοῦν μοιραῖα πρὸς τὸν κατήφορο, τὸν φυσικὸ δρόμο τῶν ρευστῶν.

Ἡ ἀνθρωπότητα σήμερα κυριαρχεῖται ἀπὸ κάθε εἶδους ρύπανση, βιολογική, ρύπανση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, τῶν ἡχων, τοῦ ἥθους, τῆς ψυχῆς. Κυριώτερο θῦμα τῶν ρυπάνσεων αὐτῶν, εἶναι ὁ ἴδιος τους ὁ δημιουργός, δηλαδή ὁ ἄνθρωπος. Ἀνέπτυξε σὲ ὑψηλὸ βαθμὸ τὴν τεχνική, μὲ σκοπὸ ν' ἀπελευθερωθεῖ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ἀλλὰ ἔγινε τελικὰ δέσμιός της.

Σὲ μιὰ ἀνακοίνωσή μου στὴν Ἀκαδημία κατὰ τὴν συνεδρία τῆς 14ης Μαρτίου 1974, ἀναφερόμενος στὴν προσπάθεια στροφῆς τοῦ ροῦ τῆς τέχνης πρὸς νέες κοίτες μὲ τὴν βοήθεια τῆς ὀλοένα ἀναπτυσσόμενης τεχνικῆς, ἐτόνιζα τὶς ἀνυπολόγιστες συνέπειες πὸν θὰ μπορούσε νὰ ἔχει ἡ εἰσβολὴ τῆς τεχνολογίας στὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ δημιουργία. Καὶ πρόσθετα :

«Τὸ λέω αὐτὸ δίχως πάθος, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἔλλειψη φόβου. Τοῦ φόβου ἐκείνου τῆς βαθμιαίας ἀπομάκρυνσης τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴν σταδιακὴ ἀφαίρεση ἀπ' αὐτὸν τῆς ἡγετικῆς πρωτοβουλίας νοῦ καὶ ψυχῆς, καὶ τὴν ἔνταξή του κάποια στιγμή στὴν σωρεία τῶν ὀλοένα ἀξαναομένων μηχανικῶν ἐξαρτημάτων, ὅπου μπορεῖ νὰ κατέχει τελικὰ τὴν θέση τοῦ οὐραγοῦ, πρὸς μεγάλην χαρὰν τῶν εἰς τὸ μέλλον —ποῖς ξέρει;— καὶ ζηλοφθόνων ἀκόμη μηχανημάτων».

Ἐτσι ἔγραφα τότε, ἐκφράζοντας τὸν φόβο μου γιὰ τὴν κατεύθυνση πὸν εἶχαν ἀπὸ καιρὸ ἀρχίσει νὰ παίρνουν οἱ κατὰ τὰ ἄλλα θαυμαστὲς ἐπινοήσεις τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ δυστυχῶς εἴμαστε πιά σὲ θέση νὰ διαπιστώνουμε ξεκάθαρα ὅτι

ὅσο περὶν ὁ καιρὸς καὶ πληθαίνουν οἱ ἀνακαλύψεις καὶ οἱ κάθε εἶδους τεχνικὲς κατακτήσεις, τόσο ὁ ἄνθρωπος χάνει τὴν ἐπαφή του μὲ τὸν συνάνθρωπο, μὲ τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ ἀκόμα!

Εἶναι τυχαῖο αὐτό, ἢ ἀποτελεῖ κάποια μοιραία συνέπεια; Γιατὶ μὲ θλίψη παρατηροῦμε πὼς καμμιά τεχνολογικὴ ἐπίτευξη, ὅσο θαυμαστή καὶ ἂν εἶναι, δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ εξαφανίσει ἢ, ἔστω, νὰ ἐλαττώσει τὴν ἀπογοήτευση τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου. Νὰ τὸν συντροφέει στὴ μοναξιά του. Νὰ τοῦ ἀπομακρύνει τὸν φόβο τῆς βίας. Νὰ τοῦ διώξει τὸν ἐφιάλτη τοῦ πολέμου, πὸν τὸν κρατᾶ ὄμηρο μὲ τὴν ἀναγκαστικὴ ἰσορροπία τοῦ τρομοῦ σὲ ὅλα τὰ πλάτη τῆς γῆς. Καμμιά τεχνικὴ πρόοδος φαίνεται πὼς δὲν εἶναι ἰκανὴ νὰ βοηθήσει γιὰ νὰ κερδηθεῖ ἡ χαμένη πίστη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Πόσες φορὲς ὁ καθένας μας δὲν αἰσθάνθηκε ν' ἀπογοητεύεται καὶ νὰ θέλει νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ κάθε προσπάθεια, βλέποντας νὰ ὑφώνεται μπροστά του ἕνας θρασὺς καὶ ἀμείλικτος τοῖχος ἐμποδίων, ἰκανῶν νὰ φτάσουν καὶ ὡς τὴν ἄλλοτριώση τοῦ ἀδύτου μας, πὸν λέγεται ψυχὴ. Ὅμως, ἄλλες τόσες φορὲς, ἕνα νέο κῶμα ἐλπίδας πὸν ἔδινε, θὲς μιὰ καινούργια μέρα, θὲς ἕνας καλὸς λόγος, μιὰ τρυφερὴ ματιὰ, ἢ, τὸ κρυώτερο, ἢ βαθεῖα ριζωμένη συναίσθηση τοῦ χρέους πρὸς τὴν ζωὴ, μᾶς ἔσπρωχνε πρὸς τὰ ἐμπρός, δίνοντάς μας τὴν ἐλπίδα πὼς δὲν ἔχει ἴσως χαθεῖ ὁ καιρὸς γιὰ νὰ πάρουμε τίς ἀναγκαῖες ἀποφάσεις.

Ὅπως καὶ νᾶχει ὅμως τὸ προᾶγμα, ὅλες αὐτὲς οἱ σκέψεις μᾶς ὀδηγοῦν στὴ θλιβερὴ διαπίστωση πὼς ὁ ἄνθρωπος, παρὰ τίς τόσες του θαυμαστὲς κατακτήσεις, παρὰ τοὺς ποταμοὺς τῶν αἱμάτων του, πὸν χύθηκαν κατὰ τοὺς ἀγῶνες του γιὰ τὴν ἐλευθερία, παρὰ τίς φλογερὲς του διακηρύξεις γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή του ὡς ἀτόμον καὶ ὡς συνόλον, ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένει τὸ μόνο ἀνελεύθερο ὄν στὸν πλανήτη μας. Τώρα πὸν ἔχει προοδεύσει τόσο, ὥστε νὰ ξεχωρίζει τίς προλήψεις ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ζεῖ χωρὶς νὰ τὸ θέλει καὶ νὰ τὸ ἀντιλαμβάνεται κάτω ἀπὸ μιὰ δήμευση τῆς ἐλευθερίας του, δέσμιος μέσα σ' ἕνα ἄορατο ἢ παραπλανητικὸ γκέτο. Δέσμιος ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του, τὴν κοινωνία, τὴν πολιτικὴ. Ἀκόμα καὶ οἱ προσπάθειές του γιὰ ἀπελευθέρωση γίνονται, στὴν πραγματικότητα, γιὰ τὴν μετάταξή του σὲ μιὰν ἄλλη μορφή δουλείας, ὑπὸ ἄλλην ὄψη καὶ ἄλλο σχῆμα, ἀπὸ τὴν ὁποία πάλι θ' ἀγωνιστεῖ κάποια μέρα ν' ἀπαλλαγεῖ. Καὶ αὐτὸ θὰ συνεχίζεται ὡς τὴ στιγμὴ τῆς ὑστατης πάλης του, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχει ὀριθεῖ ἀπὸ τὴ φύση νὰ βγεῖ νικημένος.

Εἶναι ἡ μοῖρα του αὐτὴ. Νὰ παλεύει. Ἡ πάλη ἀσφαλῶς δικαιώνει τὴν ὑπαρξὴ ζωῆς. Ἀπομένει μόνον νὰ ἐξετασθεῖ ποιά ἦταν ἡ βαθύτερη δικαίωση τῆς πάλης του αὐτῆς. Δὲν ξέρω ἂν θὰ εἶχε πρόχειρη τὴν ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτό.

Στὸ μεταξύ, ὅμως, εἶχε κατορθώσει νὰ πλησιάζει ὀλοένα καὶ περισσότερο καὶ νὰ γνωρίζει τὸν φυσικὸ κόσμον μὲ τὶς τεράστιες ἐπιτεύξεις καὶ κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας. Ἐπιτεύξεις καὶ κατακτήσεις, πὸν φοβᾶμαι πὸς κάθε μιά τους, παρὰ τὸ φαινομενικὸ κέρδος πὸν προσφέρει, κρύβει μέσα της καὶ μιὰν ὀριστικὴ ἀπώλεια. Γιατὶ ἔχουμε ἀρχίσει πιά νὰ διαπιστώνουμε ὅτι ὅσο προχωρεῖ ἡ γνώση καὶ ἡ μάθηση, τόσο ὑποχωρεῖ ἡ πίστη. Ἡ πίστη ἐκείνη, πὸν χαρίζει ἡ γοητεία τοῦ μυστηρίου, πὸν ζωντανεῖ ἡ φαντασία, πὸν θεριεῖ ἡ προσμονή, πὸν ἀποτελεῖ τὸ κίνητρο κάθε πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας.

Ἡ πρόοδος ἐπιδιώκεται γιὰ νὰ προσπορίσει μεγαλύτερα ὄφελῃ στὸν ἄνθρωπο καὶ συντελεῖται μὲ τὴν φαντασία καὶ τὸν νοῦ πὸν ἀνακαλύπτει καὶ ἐφευρίσκει, γιὰ νὰ ρυθμίσει στὴ συνέχεια καὶ νὰ τακτοποιήσει τὴν τροχιά τῶν ἀνακαλύψεων, ὥστε νὰ γίνῃ ἀποδοτικότερη. Περιβαλλόμεστε ἀπὸ ἓνα ἄγνωστο πλῆθος φυσικῶν δυνάμεων καὶ δυνατοτήτων, πὸν ὅταν πλησιάσουμε κάποια ἀπ' αὐτές, μᾶς ἀνοίγονται νέοι δρόμοι, πὸν διευκολύνουν ἢ ὀδηγοῦν στὴν ἀνακάλυψη μιᾶς νέας δυνατότητας, ἐξαρτημένης ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Μὲ τὴν συνέχεια τῶν ἀνακαλύψεων πὸν ἀκολουθοῦν ἀλυσιδωτά, ὁ στενὸς πρὶν δρόμος τῆς προόδου ἐδρύνεται, οἱ προοπτικὲς νέων ἀνακαλύψεων γίνονται πῶς διαφανεῖς καὶ οἱ κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας προχωροῦν ἔτσι μὲ πρόοδο γεωμετρικὴ, ὑποτίθεται πρὸς ὄφελος πάντοτε τοῦ ἀνθρώπου, πὸν γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο πασχίζει ὁ ἴδιος νὰ σκίσει τὸν πέπλο τοῦ μυστηρίου τοῦ σύμπαντος, γιὰ νὰ κατακτήσει τὰ μυστικά του καὶ νὰ τὰ ἐκμεταλλευτεῖ.

Καὶ ἔρχεται ἡ κάθε ἐποχή, ἡ κάθε ἐπόμενη ἐποχή, πὸν βασίστηκε στὶς ἀνακαλύψεις τῆς προηγούμενης, νὰ ἀναδείχνει δικαίως ἐδεργέτες τῆς ἀνθρωπότητας ἐκείνους, πὸν ὁ ἐγκέφαλός τους τῆς χάρισε τὴ δυνατότητα νέων μέσων ζωῆς, μεγαλύτερων εὐκολιῶν γιὰ τὴν πῶς ἄκοπη νεώτερη κατάκτηση. Δὲν μᾶς εἶναι ἄγνωστο ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους αὐτοὺς ἐδεργέτες μὲ πολὺ σκεπτικισμό καὶ ἄλλοι ἀκόμα μὲ περισσότερο φόβο παράδωσαν δειλὰ τὶς ἀνακαλύψεις τους στὰ χέρια τῶν ἄλλων, μὴ ὄντας βέβαιοι γιὰ τὸν τρόπο πὸν θὰ χρησιμοποιοῦσαν τὶς ἀπέραντες δυνατότητές τους, σὲ ὄφελος δηλαδή, ἢ σὲ καταστροφή τῆς ἀνθρωπότητας.

Παράλληλα ὅμως μὲ τὶς πράγματι ἐκπληκτικὲς αὐτὲς δραστηριότητές του, ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ ὅλο καὶ περισσότερο νὰ χωθεῖ στὰ ἅδυντα τοῦ ψυχικοῦ καὶ μεταφυσικοῦ κόσμου γιὰ νὰ τὰ φέρῃ στὸ φῶς. Ἄς εὐχηθοῦμε κάποια μέρα ἡ ἀνθρωπότητα ν' ἀγγίξει τὴν τέλεια γνώση τους, γιὰ ν' ἀντιληφθεῖ μὲ τὴν ἐπιστήμη τῆς γνωσομάθειας, τὴν φιλοσοφία, τὸν προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν πραγματικὸ σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο ἔρχεται στὴ ζωὴ καὶ στὸν ὁποῖο ἀσφαλῶς θὰ φτάσει μὲ τὴ σύμπραξη καὶ τὴ συνεργασία τῆς ποίησης μὲ τὴν εὐρεία της ἔννοια, τῆς

τέχνης και τῆς ἀρετῆς. Τότε θὰ ἔχει καταλάβει πὼς ὁποιαδήποτε ἄλλη ἐνασχόλησὴ τοῦ ἐπαγγελματικῆ δὲν ἀποτελοῦσε τὸν σκοπὸ ἀλλὰ τὸ μέσο ζωῆς. Καὶ τότε θὰ ἀρχίσει νὰ μετέχει στὴν εὐτυχία ἐκείνη, πὸν χαρίζει ἡ δόνη τοῦ πνεύματος γιὰ τὴν ὅσο γίνεται μεγαλύτερη κατάκτηση τῆς τελειότητος, ἀναζητώντας τὴ λύση μέσα ἀπὸ τὰ ἠθικά του ἔνστικτα καὶ ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν ὕλική εὐμάρεια, πὸν ἀκινητεῖ καὶ ἀποκοιμίζει τὸν ἄνθρωπο μέσα σὲ γλοιώδη τέλματα ἀδράνειας. Γιατὶ θὰ ἦταν φοβερὸ νὰ παρασυρθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἀσυγκράτητο ρυθμὸ τῶν ραγδαίων τεχνικῶν κατακτήσεων τοῦ καὶ κάποια μέρα νὰ καταποντιστεῖ μέσα στὴ δίνη τοῦ ρυθμοῦ αὐτοῦ ὁ ἄλλος ἀχανὲς κόσμος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς πὸν κρύβει μέσα του. Γιὰ νὰ μὴ μετανοιώσει κάποτε καὶ ἀναγκαστεῖ νὰ ἐπαναλάβει τὴν παραχακτικὴ ἰκεσία τοῦ Schiller μὲ τὸ στόμα τῆς Κασσάνδρας τοῦ «Δὸς μου πίσω τὴν τύφλωσή μου!»

Πρόοδος δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει μὲ τὴν ἀποδυνάμωση ἢ τὴν νέκρωση τοῦ ἀνθρώπινου ἐκείνου στοιχείου, τοῦ πέρα τοῦ νοητικοῦ, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰσότημη ἀντιμετώπιση καὶ παράλληλη τόνωση καὶ τῶν δύο.

Δὲν εἶναι εὐδοίωνα τὰ φαινόμενα τῶν ἐποχῶν, στὶς ὁποῖες ἐντονότερα ἀπὸ ἄλλοτε κυριαρχοῦν τὸ ἄγχος, ἡ βία, ἡ ὠμὴ ἀντιμετώπιση, ὁ κνισμός, ἡ ἀδιαφορία, ἡ χρῆση τῶν ναρκωτικῶν, τὸ ἐγκλημα. Κάποιο συστατικό τους ἔχει πληγεῖ, ἔχει μειωθεῖ, ἢ τείνει νὰ ἐκλείψει, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὸν ἀνθρώπινο ὄργανισμό, ὅταν καίγεται ἀπὸ τὸν πυρετό, φθίνει καὶ χάνει τὴν ζωτικότητά του, κινδυνεύοντας νὰ φτάσει καὶ ὡς τὸν θάνατο.

Κάτι τότε δὲν πάει καλὰ στὶς ἐποχὲς αὐτές. Κάποιο στοιχεῖο ἔχει χάσει τὴν προβολή του, σκλαβωμένο ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση ἐνὸς ἄλλου στοιχείου. Καὶ τὸ στοιχεῖο αὐτὸ σήμερα δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ πνευματικὸ καὶ τὸ ψυχικὸ, ἀφοῦ οἱ μεγάλες τεχνικὲς ἐπιτεύξεις εἶναι ὁ δίκαιος θρίαμβος τοῦ νοητικοῦ.

Πάντοτε, ὅμως, δὺὸ ἀντίθετα στοιχεῖα συνεργάζονται γιὰ τὴν δημιουργία καὶ τὴ ζυγοστάθμισή τῆς ζωῆς. Γιὰ τὴν κορυφαία δημιουργία, πὸν λέγεται γέννηση ἐμβρίου ὄντος, ἢ συνεργασία τῶν δύο ἀντιθέτων φύλων εἶναι τόσο στενὴ, πὸν φτάνει ὡς τὴν πλήρη ταύτιση στὴν ὑπέροχη γιὰ τὴν ἀποστολή της στιγμή. Ἀλλὰ τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὸ πνεῦμα. Κορυφαῖο παράδειγμα ἢ σύζευξη Ἀπολλώνιου καὶ Διονυσιακοῦ πνεύματος πὸν χάρισε στὴν ἀνθρωπότητα τὴν Τραγωδία.

Καὶ μὲ τὴ σκέψη αὐτή, ἔρχεται μοιραῖα τὸ ἐρώτημα: Μήπως σήμερα διονυσιάζεται μόνον ἡ ἀνθρωπότητα, ἔχοντας τοποθετήσει σὲ δεύτερη μοῖρα τὸ ἀπολλώνιο πνεῦμα; Μήπως δὲν ἐναλλάσσεται ἰσότημα τὸ ὄνειρο μὲ τὴν πραγματικότητα στὴ σημερινὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου; Γιατὶ ὄνειρο μὲ ὄνειρο διαφέρουν. Ὑπάρ-

χει τὸ ὄνειρο, πὸν εἶναι γιὰ ὅλους τὸ ἀποτέλεσμα τῆς χαλάρωσης τοῦ πνεύματος κατὰ τὸν ὕπνο, καὶ ὑπάρχει ἀκόμα τὸ εἰδικὸ ἐκεῖνο ὄνειρο τοῦ ποιητῆ μὲ τὴν εὐρεία πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ σημασία, πὸν ἀποτελεῖ τὸν καρπὸ ἀπὸ τὴν ἐπιστράτευση τοῦ πνεύματός του κατὰ τὴν ὥρα τῆς δημιουργίας.

Σήμερα, ὁ δημιουργὸς αὐτὸς ἔχει ἀποδυθεῖ σ' ἓνα ἄνισο ἀγῶνα ἐπιβίωσης, στὴν προσπάθειά του νὰ καλύψει τὴν τεράστια ἀπόσταση πὸν τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸ ὕψος πὸν ἔχουν φτάσει οἱ κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας. Γιὰ ξέρεϊ πὸς ἢ ἰσορροπηση τῶν δύο σκελῶν, τεχνολογίας καὶ πνεύματος, εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ὀρθὴ βᾶδιση τῆς ἀνθρωπότητας στοὺς νέους δρόμους πὸν ἔχαραξε ἢ τεχνικὴ. Τὰ μέχρι τώρα ἀποτελέσματα τοῦ ἀγῶνα αὐτοῦ, δὲν εἶναι τῆς στιγμῆς νὰ ἐξετασθοῦν. Μᾶς ἀρκεῖ ἢ διαπίστωση πὸς τὸ πνεῦμα καταβάλλει ἀγωνιώδη, συνταρακτικὴ προσπάθεια, ἐνῶ ἢ τεχνολογία, ἤρεμη, καλπάζει στοὺς ἀχανεῖς δρόμους, πὸν ἢ ἴδια ἔχει ἀνοίξει.

Ἔστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, θὰ μπορούσε ἴσως νὰ γεννηθεῖ τὸ ἐρώτημα : Θὰ πρέπει νὰ σταματήσῃ, λοιπὸν, ἢ ἀνάπτυξη τῆς τεχνολογίας, παραχωρώντας τὴ θέση της στὴν ἀνθρωπιστικὴ παιδεία; Δὲν εἶναι δυνατὸν, νομίζω, ὁ σύγχρονος ἀνθρωπος νὰ ἀσπάζεται μιὰ τέτοια τοποθέτηση στὸ ζωτικὸ αὐτὸ θέμα. Τὸ ζήτημα δὲν τίθεται, ἀποβλέποντας σὲ ὑποχώρηση τῆς τεχνολογίας, ἀλλὰ σὲ ἀνύψωση καὶ ἰσότημη μὲ αὐτὴ παρουσία τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ στοιχείου στὴν παιδεία καὶ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Σ' ἓνα του ἄρθρο στὸ περιοδικὸ «Παιδεία καὶ Ζωή», τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1957, ὁ ἀλησμόνητος συνάδελφος, βαθὺς στοχαστὴς καὶ παιδαγωγὸς Εὐάγγελος Παπανοῦτσος, ἔγραφε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὰ ἐξῆς :

«Ὅταν ἐμβαθύνουμε στὶς δύο ἔννοιες : “ἀνθρωπισμὸς” καὶ “θετικὴ ἐπιστήμη” καὶ τὶς καθάρομε ἀπὸ παρεξηγήσεις καὶ ὑπερβολές, θὰ βεβαιωθοῦμε ὅτι ὄχι μόνο δὲν ἀντιτίθενται ἀναγκαῖα, ἀλλὰ καὶ ἀρμονικὰ μπορούσιν νὰ συνυπάρξουν μέσα σ' ἓνα καὶ τὸν ἴδιο ἰδεολογικὸ προσανατολισμὸ τῆς παιδείας. Ὅλοι οἱ φωτισμένοι κλασσικοὶ φιλόλογοι ἀπαιτοῦν ὁ οὐμανισμὸς ὡς παράδοση καὶ ὡς ἰδέα ἐλληνικὴ νὰ γίνῃ κάτι τὸ ζωντανὸ καὶ νὰ πάγῃ νὰ εἶναι τύπος νεκρός. Καὶ ὅλοι πάλι οἱ φωτισμένοι ἐπιστήμονες καὶ τεχνικοὶ δηλώνουν κατηγορηματικὰ ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προαγάγομε τὸν ἐπιστημονικὸ καὶ τεχνικὸ πολιτισμὸ τοῦ αἰῶνα μας, ἐὰν δὲν διαπαιδαγωγήσομε τὸν νέο ἀνθρώπο ἔτσι ὥστε ὄχι μόνο νὰ ἀναπτύξομε τὴ διάνοιά του, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν κάνομε ἠθικὴ προσωπικότητα. Γιὰ τὸ τότε μόνο θὰ ξέρεϊ πὸς καὶ σὲ ποιὸς ἐξυπηρετικοὺς γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας σκοποὺς θὰ κατευθύνει αὐτὲς τὶς τεράστιες δυνάμεις τῆς Φύσεως πὸν ἔχει ἐξαπολύσει καὶ προσ-

παθεῖ νὰ κρατεῖ κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχό της ἢ σημερινὴ θεωρητικὴ καὶ ἐφαρμοσμένη ἐπιστήμη».

Ὁ σοφὸς Δάσκαλος ζητοῦσε, λοιπόν, νὰ σταθεῖ σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα μακρυνὰ ἀπὸ τὴν «δογματικὴ ἀντίθεση οὐμανισμοῦ καὶ θετικῆς ἐπιστήμης» καὶ νὰ προχωρήσει «σὲ μιὰ ὑγιῆ καὶ κριτικὴ σύνθεσή τους».

* * *

Ὅταν πρὸ ἐτῶν ὁ σημερινὸς Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας καὶ τότε Πρωθυπουργός, ὄραματιζόταν ὡς συνισταμένη κάθε ἑλληνικοῦ πόθου, μεταξὺ ἄλλων, τὴν ἐπάνοδο τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων καὶ τὴν μόνιμη τέλεσή τους στὸν τόπο ποὺ γεννήθηκαν, καὶ ἀνεκοίνωσε τὴ λαμπρὴ του σκέψη στοὺς ἀρμόδιους, Ἕλληνες καὶ ξένους, ἐχαιρόμαστε ὅλοι τὴν ἀπήχηση ποὺ εἶχε ἡ πρότασή του, ἰδιαίτερα στοὺς πνευματικὸς κύκλους τοῦ κόσμου, ποὺ μὲ τὰ πῶς κολακευτικὰ καὶ συγκινητικὰ γιὰ μᾶς λόγια τὴν ἀποδέχονταν, βλέποντας τοὺς ἀγῶνες καὶ τὴν Ἑλλάδα μακρυνὰ ἀπὸ κάθε ἄλλη τοποθέτηση, ἀλλὰ μόνο ὡς ἰδέα οἰκουμενική, πέρα ὡς πέρα οἰκουμενική.

Δὲν εἶμαι ἀρμόδιος γιὰ νὰ ἐξετάσω τὴν ἀπὸ κάθε ἄποψη δυνατότητα ἢ ὄχι τῆς πραγματοποίησης τῆς ἰδέας αὐτῆς. Εἶμαι ὅμως ἀπόλυτα βέβαιος, πῶς μιὰ ἄλλη πρωτοβουλία τῆς Ἑλλάδας, ὅπως θὰ ἐκτεθεῖ ἀμέσως παρακάτω, δὲν θὰ προσέκρουε στὴν ἐφαρμογὴ της οὔτε σὲ τεχνικὲς, οὔτε σὲ οἰκονομικὲς ἢ ἄλλες δυσκολίες. Θὰ ἀρκοῦσε μιὰ αἴθουσα, ἢ σὰν αὐτὴ ποὺ βρισκόμαστε τώρα, ἢ κάποια ἄλλη, ἢ, καλύτερα, μακρυνὰ ἀπὸ τὸν καταπονημένο ἀθηναϊκὸ οὐρανό, σὲ κάποιο ἱστορικὸ καὶ ἀρχαιολογικὸ σημεῖο τῆς ἀσύγκριτης ἑλληνικῆς ἐπαρχίας, κάπου ἴσως («ἐν μνημείοις σωζομένοις καὶ λίθοις φθεγγομένοις»), ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος τοῦ περασμένου αἰῶνα Δήμητρας, θὰ ἀρκοῦσε, λέω, νὰ ὀρισθεῖ ὡς τόπος συγκέντρωσης ὑπευθύνων πνευματικῶν ἡγετῶν τοῦ κόσμου, τῶν γαλουχημένων ἀπὸ τὰ ἀστεῖρεντα νάματα τοῦ ἑλληνικοῦ πνευματικοῦ θησαυροῦ. Ἐδῶ νὰ κληθοῦν, γιὰ νὰ ἐγκαινιάσουν καὶ νὰ συνεχίσουν στὸ μέλλον τὶς τακτικὲς τους ἐπαφές, μὲ μοναδικὸ σκοπὸ τὴν ἐνδυνάμωση καὶ τὴν ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλύτερη ἐξάπλωση καὶ ἐπαναφορὰ στὰ παλαιὰ ὑψηλά της βάρθρα τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας. Πιστεύω ἀπόλυτα πῶς στὴ σκέψη κάθε ὑπεύθυνου ὅπου γῆς ἀνθρώπου τοῦ πνεύματος ἔχει ἐδραιωθεῖ ἡ πεποίθηση, ὅτι μιὰ τεράστια μερίδα τῆς εὐθύνης γιὰ τὴ σημερινὴ κάθε ἄλλο παρὰ ἀξιοζήλευτη κατάσταση ποὺ βρῖσκεται ὁ ἄνθρωπος, θὰ πρέπει ν' ἀποδοθεῖ στὴν ἀποστέρηση ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευσή του τῶν στοιχείων καὶ τῶν γνώσεων ἐκείνων, ποὺ ἀνέβαζαν ἄλλοτε τὴν πνευματικὴ, ψυχικὴ καὶ ἠθικὴ του στάθμη. Κάποτε θὰ πρέπει τὸ τεράστιο μὲ τὶς μοιραῖες

συνέπειές του αυτό κενό πού έχει δημιουργηθεῖ, νά καλυφθεῖ και νά ἐπουλωθεῖ μὲ ἰδιαίτερη φροντίδα ἀπὸ τὸν πνευματικὸ κόσμο. Δὲν χρειάζονται οὔτε εἰδικές ἐγκαταστάσεις, οὔτε κονδύλια σοβαρά, γιὰ νά πραγματοποιηθεῖ αὐτό. Χρειάζεται μόνο σύστημα ἐνεργειῶν, ἐπιστράτευση τῶν καταλλήλων πνευματικῶν δυνάμεων και πρὸ πάντων ἀληθινὴ πίστη στὴν Ἰδέα, τέτοια πίστη, πού νά μεταβάλλει σὲ πραγματικὴ σταυροφορία τὴν κίνηση πού θὰ προέλθει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Τὶς σκέψεις μου αὐτὲς εἶχα διατυπώσει πρὸ ὀλίγων ἐτῶν στὸν σεβαστό μου συνάδελφο, ἀείμνηστο Γιάννη Θεοδωρακόπουλο και σὲ δυὸ ἀκόμη διαπρεπεῖς και σεβαστοὺς μου συναδέλφους στὴν Ἀκαδημία. Ὁ Θεοδωρακόπουλος ἔδειξε νά ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν ἰδέα και θέλησε ν' ἀναλάβει ἐνεργότερο μέρος στὴν πρωτοβουλία αὐτή, συντάσσοντας μιὰ διακήρυξη πού, μεταφρασμένη σὲ πολλὲς γλώσσες, θὰ μπορούσε νά διοχετεύσει τὶς σκέψεις μας πρὸς τοὺς πνευματικὸς ἀνθρώπους και τὰ πνευματικὰ ἰδρύματα, Ἀκαδημίες δηλαδή, Πανεπιστήμια και ἄλλα, ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Τὸ κείμενο τοῦ Θεοδωρακόπουλου εἶναι ἓνα ἀπόσταγμα ἀπὸ τὴ σοφία και τὴν πεῖρα του, μεγάλο σὲ ἔκταση και γραμμένο μὲ καθαρὸ και πειστικὸ τρόπο. Ἀποσπῶ ἀπὸ ἐκεῖ μέρη ἀπὸ τὶς δυὸ τελευταῖες σελίδες, γιὰ νά ἐνισχύσω μὲ τὶς σκέψεις και τὰ ἀκλόνητα ἐπιχειρήματά του τὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνάληψη τῆς πρωτοβουλίας ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες τοῦ ἀγῶνα αὐτοῦ.

Γράφει, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὁ Θεοδωρακόπουλος:

«... Ἡ Ἀυτικὴ Εὐρώπη, πού εἶτε τὸ θέλομε εἶτε δὲν τὸ θέλομε, ἐδημιούργησε τὶς ἀξίες τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, κινδυνεύει σήμερα νά χάσει τὴν μνήμη της και συγχρόνως, ἀν τοῦτο συμβεῖ, νά χάσει και τὰ μέτρα της. Τὸ σημεῖο ἀκριβῶς αὐτό, εἶναι τὸ κρισιμότερο στὴν ἱστορία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πνεύματος. Τὰ Κλασσικὰ Γράμματα, ἑλληνικὰ και λατινικὰ, εἶναι αὐτὰ πού ἐμόρφωσαν τοὺς βαρβάρους και ἔφεραν εἰς τὸ φῶς ὅ,τι ὀνομάζομε πνεῦμα τῆς Εὐρώπης. Τὸ κλασσικὸ πνεῦμα, χωρίζεται ἀπὸ ὅλα τ' ἄλλα εἶδη τοῦ πνεύματος, μὲ ὅ,τι ὀνομάζομε ἰσορροπία. Τὸ κλασσικὸ ἔργο, εἶτε εἶναι ἀρχιτεκτονικὸ, εἶτε εἶναι ἔργο γλυπτικῆς, εἶτε εἶναι ἔργο τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ἰσορροπεῖ μέσα του και ἀναπαύεται στὸν ἑαυτό του... Ἡ νοσταλγία τοῦ κλασσικοῦ εἶναι στὴν ἐποχὴ μας πάλι ἀρκετὰ ἔντονη. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι ἐδοκίμασαν ὅλες τὶς ἀκρότητες τῶν νέων δογμάτων, τῶν κοσμοθεωριῶν και τῶν ἰδεολογιῶν, γι' αὐτὸ ποθοῦν τὸ κλασσικὸ, πού εἶναι ἀκριβῶς ἰσορροπημένο... Ἐκεῖνο πού λείπει ἀπὸ τὴν σύγχρονη ἀνθρωπότητα, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἰσορροπία. Σὲ κανένα μέρος τῆς γῆς δὲν ἰσορροπεῖ ἡ ζωὴ ἔτσι, ὥστε νά γίνει δημιουργικὴ. Παντοῦ ὑπάρχει ἀναρχία, ἀδικία, βία και μῖσος. Ὅλα αὐτὰ δὲν γεννοῦν παρὰ μόνο τὰ ὁμοιά τους. Γι' αὐτὸ ἀκρι-

βῶς, τὸ κλασσικὸ καὶ ὁ τόπος πὸν τὸ ἐγέννησε, δηλαδή ἡ Ἑλλάς, μπορεῖ σήμερα νὰ εἶναι μιὰ παρηγοριὰ γιὰ τὴν ταραγμένη ἀνθρωπότητα. Δὲν εἶναι τοῦτο σωβιτισμός, γιατί, ὅπως εἶπα, ἀγαπᾶμε ὅλα τὰ πνεύματα τῆς γῆς καὶ σπουδάσαμε, ὅσο μπορεῖ τοῦτο νὰ τὸ κάμει ἓνας ἄνθρωπος, τὰ δημιουργήματά τους».

Αὐτά, μεταξὺ ἄλλων, ἔγραψε γιὰ τὴν διακήρυξη ὁ Θεοδοωρακόπουλος.

Ἡ χώρα μας, ὡς πανάρχαιο λίκνο καὶ κοιτίδα τῶν ιδεῶν ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀναμφισβήτητα σεβαστὴ οἰκουμενικὴ παρουσία στοὺς αἰῶνες, ὄχι μόνον δικαιούται, ἀλλὰ ἔχει τὸ ἠθικὸ χρέος νὰ ἠγηθεῖ μιᾶς τέτοιας ἐκστρατείας πρὸς ὀλόκληρο τὸν κόσμον.

Στὶς χιλιετίες πὸν περνοῦν, ἡ Ἑλλάδα, ταγμένη στὸ χῶρον αὐτὸ τῆς Μεσογείου νὰ ἀμύνεται στοὺς κάθε ἐθνικότητας εἰσβολεῖς καὶ νὰ τοὺς ἀπομακρύνει ἢ νὰ τοὺς ἀφομοιώνει, χωρὶς ποτὲ νὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ κατακτήσουν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴ τῆς, παραμένει πάντοτε φρουρὸς ἀκοίμητος τῆς ιδέας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι πρόσφατα, μέσα σὲ δεκαεπτὰ χρόνια, ὁ τόπος μας κατέκτησε δυὸ Νομπέλ στὴν ποίηση. Ποῦ ἄλλοῦ θὰ θέλατε, ἀφοῦ ἐκεῖ δὲν χρειαζόταν παρὰ μιὰ κόλλα χαρτὶ κ' ἓνα μολύβι. Ἄν γυρίζαμε πρὸς τὰ πίσω, μέχρι δυόμιση χιλιάδες χρόνια, τὸ ἴδιο θὰ συναυτοῦσαμε. Ἡ ποίηση, ἢ φιλοσοφία, ἢ τέχνη, δὲν ζητοῦσαν καὶ τότε περισσότερα μέσα γιὰ νὰ διατυπωθοῦν. Καὶ τότε, καὶ τώρα, καὶ στὸ μέλλον αὐτὰ φαίνεται ὅτι θὰ εἶναι τὰ ἐφόδια τῶν Ἑλλήνων, ὅσες προόδους καὶ ἂν σημειώσουμε στὶς ἐπιστῆμες καὶ στὴν τεχνολογία: Ἕνα χαρτὶ καὶ ἓνα μολύβι. Μέσα ἀρκετά, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ καταγραφοῦν οἱ φιλοσοφικὲς σκέψεις, οἱ ἐπιστημονικὲς ἐπινοήσεις, οἱ κάθε εἴδους στοχασμοί, ἢ ποίηση. Κάθε τι, δηλαδή, πὸν συνθέτει τὴν ἔννοια τῆς φροντίδας, τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης στὸν ἄνθρωπο. Ὁ ρόλος τοῦ τόπου αὐτοῦ εἶναι νὰ φιλοδοξεῖ ν' ἀποτελεῖ (τὸ ζῦγι πὸν κρατᾶ πάντα στὴ μέση ὁ Θεός), καθὼς λέει ὁ Αἰσχύλος στὸν «Ἄγαμέμνονα». Νὰ εἶναι τὸ βαρίδι πὸν θὰ μετακινεῖται ἀνάλογα, γιὰ τὴν ἐξισορρόπηση καὶ τὴν ἐκτόνωση τῶν τεταμένων καταστάσεων, σὸν τόπος ἱστορικός, πνευματικός καὶ πάντα εἰρηνικός.

* * *

Αὐτὰ πὸν διατυπώθηκαν σήμερα εὔχομαι ν' ἀποτελέσουν τὸ ἔνασμα γιὰ ἓνα ξεκίνημα τῆς πνευματικῆς ἠγεσίας τοῦ τόπου. Νὰ εἶναι βέβαια, τότε, πὸς δὲν θὰ μείνει χωρὶς τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴν διεθνῆ ἀνταπόκριση ἢ κάθε της σχετικὴ πρωτοβουλία. Καὶ κάτι ἄλλο. Θὰ πρέπει νὰ ξέρει πὸς θὰ ἔχει μὲ τὸ μέρος της ὅλους, καί, κυρίως, τὴν ὑγιᾶ σκέψη τῆς νεολαίας μας, πὸν μὲ κάθε τρόπο μάχεται γιὰ μιὰ καλύτερη αὔριο. Ξέρουμε ὅλοι, καὶ οἱ νέοι μας μαζί, ποιοὶ μιλοῦν ἐκ μέρους

τῶν κρατῶν τῆς ὑφηλίου. Ποιοί, ὅμως, μιλοῦν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ γὰρ τοὺς ἀθρώπους; Ἐδῶ βρῖσκεται τὸ χρέος ὅλων μας. Γιατὶ σήμερα, παρὰ τὶς μεγάλες προόδους τῆς ἀνθρωπότητος, καταστήσαμε νὰ διαπιστώνουμε καὶ νὰ διεκτραγωδοῦμε τὴν ἔλλειψη τῆς «ἀνθρωπιᾶς» ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Σχῆμα δξέμωρο, βέβαια, ἀλλὰ ὄχι δυσνόητο, ἂν σκεφθοῦμε τὴν πραγματικότητα ποὺ κυριαρχεῖ σ' ὅλο τὸν κόσμον καὶ μᾶς περιβάλλει. Θὰ χρειαζόταν, ἴσως, μιὰ ἀντίστροφη κίνηση τοῦ μαγικοῦ ραβδιοῦ κάποιας σύγχρονης Κίρκης, γὰρ νὰ ξαναφέρει τὰ πράγματα στὴ φυσικὴ τους θέση.

Ἄς ξεκινήσουμε, λοιπόν, τὴν προσπάθειά μας, γὰρ νὰ μποροῦμε νὰ ἐλπίζουμε τότε, πὼς μὲ τὴν πάροδο τῶν ἐτῶν, θὰ ἀρχίζε ἡ ἐποχή μας σιγά-σιγά νὰ αἰσθάνεται ντροπὴ γὰρ τὴν γύμνια τῆς ἀπὸ ἰδανικά.

— Τότε θὰ μποροῦσαμε νὰ περιμένουμε ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τὴν βαθμιαία ἐγκατάλειψη τῆς ἠροστρατικῆς του διαθέσεως καταστροφῆς καὶ θὰ ἐπλίζαμε πὼς θ' ἀρχίσουμε νὰ βρῖσκουμε εὐκολότερα τὸν κάθε δρόμον, ποὺ θὰ μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν σημερινὴ κυριαρχία τῆς ὀδύνης.

— Θὰ διαπιστώναμε τότε, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, ὅτι δὲν ἀποτελεῖ κέρδος ἡ αὔξηση τῶν δικαιωμάτων, μὲ τὴν ἀντίστοιχη ἐλάττωση τῶν ὑποχρεώσεων μας.

— Ὅπλασμένοι μὲ νέες πνευματικὲς δυνάμεις, θὰ κατορθώναμε ν' ἀντισταθοῦμε στὸν μεγαλύτερον ξεπεσμό τῆς ποιότητος τῆς ζωῆς καὶ τῶν αἰσθητικῶν ἀπαιτήσεων καὶ κριτηρίων, ποὺ καθημερινὰ πιὰ διαπιστώνουμε γύρω μας.

— Θὰ ξαναρχίζαμε νὰ πιστεύουμε στὴν ἀναγκαία κλιμάκωση καὶ ἀπαραίτητη ἱεράρχηση, παίροντας ὡς παράδειγμα τὴν ἴδια τὴ Φύση, ποὺ σὲ κάθε τῆς ἔκφραση ἱεραρχεῖ καὶ δὲν ἰσοπεδώνει.

— Ζητώντας τὴ φυσιολογικὴ καὶ πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρώπου ἐπικοράτηση τῆς εἰρήνης, θὰ γινόταν ἴσως κατορθωτὴ ἡ προσπάθειά μας, χωρὶς τὸ ἐπιτακτικὸ καὶ ὀρθολογιστικὸ ἐκεῖνο («πρέπει»), μὲ τὸ ὁποῖο ἔχουν ὀργανωθεῖ καὶ δεινὰ ἀκόμη γὰρ τὸν ἄνθρωπον, ὅπως ὁ ἀνελέητος ψυχρὸς πόλεμος.

— Τέλος, ἀδιαφορώντας γὰρ τὴν στεγνὴ χρησιμότητα καὶ ἀπορρίπτοντας τὸ ταπεινὸ ὕλικὸ συμφέρον, θὰ προβάλλαμε ἓνα μεγάλο καὶ ἀναγκαῖον στοιχεῖον τῆς ζωῆς, ποὺ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐπιδίωξη τῆς χαρᾶς, μὲ τὴν ταυτόχρονη ἀναζήτησὴ καὶ σύμμειξή τῆς μὲ τὴν ἔννοια τοῦ Ὁραίου. Ἔτσι, γυρνώντας τότε τετρακόσια περίπου χρόνια πίσω, θὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ σκεφθοῦμε μαζὶ μὲ τὸν Κέπλερ ὅτι :

«Δὲν ρωτᾶμε γὰρ ποῖο χρήσιμο λόγο κελαηδοῦν τὰ πουλιά. Φτάνει ἡ εὐχαρίστησή τους».

Κύριοι Συνάδελφοι, Κυρίες και Κύριοι,

Ἡ σημερινή ἡμέρα ὑπῆρξε γιὰ μένα μιὰ ἡμέρα διατύπωσης ἀνησυχιῶν καὶ ἐκτόνωσης σκέψεων, πὸν μὲ συνεῖχαν, ὅπως ἄλλωστε καὶ πολλοὺς ἄλλους, ἐδῶ καὶ ἀρκετὰ χρόνια. Τὸ περιεχόμενό τους καὶ ἡ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ ἀναζητηθεῖ κάποια λύση, νομίζω ὅτι ταυτίζονται μὲ τοὺς γενικότερους στόχους τῆς Ἀκαδημίας. Καὶ ὄχι μόνο τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, πὸν καλοῦνται, ἐφόσον συμφωνοῦν, νὰ ἀναλάβουν, ἐν ὀνόματι τοῦ ἀέαντον ἑλληνικοῦ ἀνθρωπιστικοῦ χρέους, τὴν προτεινόμενη σταυροφορία. Θέλω νὰ πιστεύω πὸς θὰ ἀναγνωρισθεῖ ἔτσι, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ παγκοσμίως, ἡ νέα προσφορὰ τῆς Ἑλλάδας στοὺς δύσκολους καιροὺς, πὸν περνᾷ ἡ ἀνθρωπότητα.

* * *

Εἶπα ἴσως πολλὰ καὶ μπορεῖ νὰ σᾶς κούρασα. Αὐτὸ ὀδηγεῖ τώρα τὴ μνήμη μου νὰ σταθεῖ σὲ κάποιο παλιὸ χειρόγραφο τοῦ 9ου αἰῶνα, πὸν μὲ μιὰ ἑλαφρὰ παραλλαγὴ ὑπὲρ τῶν ἀκροατῶν καὶ ὄχι, ὅπως εἶναι, ὑπὲρ τοῦ γράφοντος, λέει :

«Ὡς ἡδὺ τοῖς πλέουσιν εὐδιδος λιμῆν, οὕτω καὶ τοῖς ἀκροωμένοις ὁ ὕστατος στίχος».

Σᾶς εὐχαριστῶ!